

**Ο ALAN ROGERS ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ:
«Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ»**

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΠΑΚΕ ΒΟΡΕΙΟΥ και ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΗΣ

ΣΩΤΗΡΑΚΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

Ο ALAN ROGERS ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ: «Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ»

ALAN ROGERS

Από τις αρχές του '80 παρατηρείται στις ευρωπαϊκές χώρες, όπως εξάλλου σε όλο τον κόσμο, αλματώδης ανάπτυξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, εξαιτίας των ραγδαίων μεταβολών στο οικονομικό-τεχνολογικό και στο κοινωνικό-πολιτισμικό επίπεδο. Αυτός είναι μάλιστα και ο λόγος που έχει αρχίσει να απασχολεί και τους πολιτικούς σχεδιασμούς (Λισσαβόνα, Μάρτιος 2000 και Νίκαια, Δεκέμβριος 2000, «Ευρωπαϊκή Κοινωνική Ατζέντα»). Ταυτόχρονα, πολλοί είναι εκείνοι που συνδέουν την Εκπαίδευση Ενηλίκων με τη «διά βίου παιδεία» για την οποία εκδηλώνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον κυβερνητικοί και μη φορείς. Ποια είναι λοιπόν η διαφορά της Εκπαίδευσης Ενηλίκων από τις άλλες μορφές εκπαίδευσης; Είναι τόσο σαφής; Αυτό είναι ένα από τα κεντρικά ερωτήματα του βιβλίου του Alan Rogers, *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*, που αποτελεί προϊόν μακρόχρονης συλλογικής εμπειρίας στο Τμήμα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του Παν/μίου του Nottingham.

Ο Alan Rogers ασχολήθηκε συστηματικά με τη διαφορά του τρόπου μάθησης ενηλίκων και ανηλίκων (2002α 2002 · β 2003 · α 2003 · β). Έδωσε μάλιστα στα δύο τελευταία κείμενά του τον χαρακτηριστικό τίτλο “What is the difference?”. Η προσοχή του επικεντρώνεται όχι τόσο στις νοητικές διαστάσεις της μαθησιακής διεργασίας όσο στις σχέσεις διδάσκοντος – διδασκομένων, γιατί θεωρεί ότι σε αυτό το σημείο βρίσκεται η σημαντική διαφορά. Χαρακτηριστικά, υποστηρίζει (2003β) ότι τα παιδιά εμπλέκονται στην εκπαίδευση με επίγνωση ότι είναι ακόμα ατελή υποκείμενα (“δεν είναι ακόμα, αλλά μαθαίνουν να είναι ενήλικοι”), κατά συνέπεια βιώνουν την ιεραρχική σχέση εξάρτησής τους από τον διδάσκοντα ως μη αντιβαίνουσα στην ταυτότητα του εαυτού τους. Όμως, για τους ενήλικους η αποδοχή του ρόλου του ατελούς υποκειμένου και η συνακόλουθη εξάρτηση από τον διδάσκοντα, ακόμα και αν γίνεται με τη συγκατάθεσή τους, βιώνεται ως αντιφατική προς την ταυτότητά τους, που, για πολλούς, είναι ταυτόσημη με την αυτονομία, την υπευθυνότητα και την ωριμότητα. Έτσι, οι σχέσεις που διαμορφώνουν με τον εκπαιδευτή ενηλίκων, αν και ποικίλουν ανάλογα με τη συνείδηση του εαυτού και του ρόλου που χαρακτηρίζει τις δύο πλευρές, είναι, σε κάθε περίπτωση, πολύ πιο σύνθετες και αντιφατικές από τις σχέσεις του παιδιού με το δάσκαλό του. Σε κάθε

περίπτωση ωστόσο, σκοπός του εκπαιδευτή πρέπει να είναι η αύξηση της ικανότητας αυτοκαθορισμού των συμμετεχόντων και η δημιουργία ενεργών πολιτών (2005, σ. 33).

Ο A. Rogers αυτο-τοποθετείται στην 3η γενιά των ασχολούμενων με την Εκπαίδευση Ενηλίκων. Στην πρώτη εντάσσει εκείνους (Malcolm Knowles, David Kolb, Patricia Cross) που θεωρούσαν ότι η διάκριση μεταξύ Εκπαίδευσης Ενηλίκων και εκπαίδευσης μικρότερων ηλικιών είναι ξεκάθαρη, στη δεύτερη εκείνους που (σαν τους Stephen Brookfield και Mark Tennant) διατύπωσαν αμφιβολίες γι' αυτόν το σαφή διαχωρισμό, αλλά (προεκτείνοντας τον ισχυρισμό του Piaget για τα στάδια ανάπτυξης των παιδιών) εξακολούθησαν να πιστεύουν πως οι ενήλικοι αναπτύσσονται πέρα από τα όρια που ισχύουν για τις μικρότερες ηλικίες. Στην τρίτη γενιά, ο ίδιος ο Rogers διαπιστώνει ακόμα μεγαλύτερη ρευστότητα στην αντίληψη για το τι συμβαίνει στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, ακριβώς επειδή γίνεται σταδιακά φανερό και συνειδητό πως υπάρχουν πολύ μεγάλες διαφορές στο εσωτερικό της (π.χ. ως προς τις μορφές εκπαίδευσης ή τους ιδιαίτερους τρόπους με τους οποίους μαθαίνουν οι ενήλικοι), αλλά και επειδή έχει αυξηθεί πολύ ο αριθμός των ενηλίκων που παρακολουθούν τυπικά εκπαιδευτικά προγράμματα.

Μάλιστα, σαν συγγραφέας –με βάση την προσωπική εμπειρία του σε εκπαιδευτικά προγράμματα εκπαιδευτών ενηλίκων για περισσότερα από 40 χρόνια στην Αγγλία και αλλού– επιχειρεί να κατηγοριοποιήσει όλες τις μορφές Εκπαίδευσης Ενηλίκων (τυπικές και άτυπες δραστηριότητες, στις ανεπτυγμένες χώρες ή στον 3ο κόσμο).

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ : Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Το βιβλίο συμπεριλαμβάνεται στη βάση συγγραμμάτων *Εύδοξος* (κωδικός βιβλίου: 24102). Μπορείτε να διαβάσετε ένα απόσπασμα, τα περιεχόμενα και το οπισθόφυλλο [εδώ](#).

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια ολοκληρωμένη θεώρηση των κυρίων θεμάτων που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων. Το βιβλίο αυτό απευθύνεται σε εκείνους που εκπαιδεύουν ενηλίκους είτε σε επίσημα οργανωμένα προγράμματα είτε εθελοντικά σε διάφορους φορείς ή οργανισμούς. Θα φανεί ιδιαίτερα χρήσιμο στους έμπειρους εκπαιδευτές, αλλά και σε ανθρώπους των οποίων η κύρια απασχόληση είναι άλλη και οι οποίοι αναλαμβάνουν το ρόλο του εκπαιδευτή περιστασιακά ή σε

εθελοντική βάση. Απευθύνεται επίσης σε στελέχη που οργανώνουν ή αξιολογούν προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων σε κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς.

Χαρακτηριστικό του βιβλίου του **Alan Rogers** είναι ότι, από τη μία, παρουσιάζει μια βαθιά και διαφωτιστική επεξεργασία των θεωρητικών ζητημάτων της εκπαίδευσης ενηλίκων και, από την άλλη, συνδέει την επεξεργασία αυτή με πρακτικές εφαρμογές. Ο συγγραφέας εμπλέκει, στην πορεία του βιβλίου, τον αναγνώστη σε μια σειρά από ασκήσεις, μέσα από τις οποίες του δίνεται η δυνατότητα να εφαρμόζει στην πράξη όσα μαθαίνει.

Το βιβλίο γενικότερα, λιγότερο στηρίζεται σε βεβαιότητες και περισσότερο αναγνωρίζει την ασάφεια των όρων, των διαφορών και των προσδιορισμών των πλαισίων, αλλά και τη διαφορετικότητα των αξιών που υιοθετούν οι εκπαιδευόμενοι. (Υπάρχει ακόμα και η αναγνώριση της διαφοράς ανάμεσα στα δύο φύλα όσον αφορά τη διδασκαλία και τη μάθηση.)

Σε όλο το κείμενο, πάντως, είναι φανερή η πρόθεση του συγγραφέα να βοηθήσει να γίνουμε καλύτεροι εκπαιδευτές ενηλίκων συμβάλλοντας στην αύξηση της κατανόησής μας για το τι ακριβώς είναι αυτό που κάνουμε. Υποστηρίζει, λοιπόν, καταρχήν πως πρέπει να χρησιμοποιούμε ποικιλία μεθόδων, συνδυασμό άτυπης και τυπικής μεθοδολογίας στη βάση της φυσικής μάθησης («φυσικό μαθησιακό επεισόδιο») που οι ίδιοι οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν υιοθετήσει στο πέρασμα των χρόνων με την επίδραση, όμως, και της τυπικής εκπαίδευσης. Έχουν, άλλωστε, κι οι δυο τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους.

Αυτή είναι μία μόνο από τις πολύ ενδιαφέρουσες συζεύξεις που πετυχαίνει **Η Εκπαίδευση Ενηλίκων**. Η σπουδαιότερη, όμως, εξακολουθεί να είναι η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη. Έτσι, καλύπτει με αξιώσεις τα κύρια θέματα του επιστημονικού αυτού πεδίου αλλά και το σύνολο ενός προγράμματος Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Μάλιστα το βιβλίο νοητά χωρίζεται σε τρεις μεγάλες ενότητες:

Στην πρώτη (κεφ. 1-6) εξετάζεται η φύση των αλληλεπιδράσεων που πραγματοποιούνται στη διάρκεια της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, τα μέρη που εμπλέκονται (ενήλικοι εκπαιδευόμενοι και εκπαιδευτές) καθώς και τα δύο βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο εκπαιδευτής ενηλίκων: α) η ιδιαιτερότητα του προφίλ των ενηλίκων εκπαιδευομένων και β) η σύγκρουση μεταξύ της ανάγκης για αποτελεσματικότητα στη μάθηση και ταυτόχρονο σεβασμό της ενηλικιότητας και της αυτονομίας των εκπαιδευομένων.

· Στη δεύτερη ενότητα (κεφ. 7-9) αναλύονται οι δύο κυριότεροι τρόποι αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων: η αξιοποίηση της μαθησιακής ομάδας απ' τη μια, και μεγάλης ποικιλίας ενεργητικών εκπαιδευτικών μεθόδων από την άλλη.

· Στην τρίτη ενότητα του βιβλίου (κεφ. 10-12) στόχος είναι η υποστήριξη των εκπαιδευτών ενηλίκων στην υπερπήδηση εμποδίων, στην αξιολόγηση του έργου τους, στην ενθάρρυνση των εκπαιδευομένων να αναπτύξουν τη μαθησιακή αυτονομία τους.

Το βιβλίο περιέχει εκτός από τα θεωρητικά αναπτύγματα, και ασκήσεις ερωτήσεις-ερεθίσματα και κατευθύνσεις για περαιτέρω μελέτη, αποτελώντας υλικό για συστηματική αυτομόρφωση και οδηγό για πρακτική εφαρμογή. Υπάρχουν επίσης πρακτικές ασκήσεις, διαγράμματα και πίνακες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και ως σημειώσεις για κάθε κεφάλαιο, ή/και ως διδακτικό υλικό σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτών (πρόσωπο με πρόσωπο ή και από απόσταση).

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων γενικότερα έχει καλή ροή με πολλές υποκεφαλίδες και σε ορισμένα κεφάλαια «συμπεράσματα» που ανακεφαλαιώνουν και οδηγούν τον αναγνώστη ομαλά στην επόμενη ενότητα. Επίσης, παραπέμπει (στην πλειοψηφία των κεφαλαίων, σε καθένα ξεχωριστά) σ' εκείνα τα βιβλία που η ανάγνωσή τους θα συμπληρώσει τις γνώσεις όσων επιθυμούν να εμβαθύνουν περισσότερο. Ωστόσο, δεν είναι ένα βιβλίο που πρέπει να διαβαστεί γραμμικά, από την αρχή ως το τέλος, αλλά μάλλον αξίζει να εμβαθύνει κανείς ανάλογα με τη συγκεκριμένη αναζήτησή του κάθε φορά.

Όλα αυτά επιβεβαιώνουν πως ο A. Rogers, εκκινώντας από τον δικό του διττό ρόλο ως θεωρητικού αλλά και εφαρμοστή της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, πέτυχε το στόχο του («...δεν φιλοδοξεί να αποτελέσει θεωρητικό έργο ή εκπαιδευτικό εγχειρίδιο... ούτε πρόκειται για... έναν οδηγό για το πώς να αντεπεξέρχονται στις δυσκολίες») αφού το βιβλίο του περιέχει στοιχεία και απ' τα δύο: και θεωρητικές αναφορές (κυρίως στην πρώτη ενότητά του), αλλά και πρακτικές εφαρμογές (όπως πχ.: «η ευγενής τέχνη της “κατάπνιξης” μικρών ομάδων» στο 7ο κεφ., «οι ρόλοι και ο εκπαιδευτής – ποιο ρόλο θα παίξουμε;» στο 8ο κεφ., ή/και η «αντιμετώπιση προβλημάτων στη μαθησιακή ομάδα ενηλίκων» στο 9ο κεφ.).

Μικρή, ωστόσο, απόκλιση από τις δεσμεύσεις του στον πρόλογο αποτελεί το γεγονός ότι τα στοιχεία που παραθέτει φαίνεται πως προκύπτουν κατεξοχήν από την Αγγλία και λιγότερο από εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διαφορετικά από τα αμιγώς δυτικά πρότυπα. Όμως, ακριβώς επειδή το βιβλίο έχει διεθνές κοινό, θα άξιζε να λάβει υπόψη τα διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, βάσει των οποίων άλλωστε

προσδιορίζεται και η ενηλικιότητα καθαυτή. Επίσης, στις μεθόδους Εκπαίδευσης Ενηλίκων χρήσιμη θα ήταν μια αναφορά και στην εκπαίδευση από απόσταση και στο e-learning, που αποτελεί την τελευταία εξέλιξη στην εκπαίδευση όλων των βαθμίδων και ηλικιών (είτε αυτόνομα είτε συμπληρωματικά στην παραδοσιακή εκπαίδευση). Θα άξιζε, τέλος, τον κόπο ο πίνακας περιεχομένων να περιλαμβάνει όλες τις ιδιαίτερα βοηθητικές στην αναζήτηση υποκεφαλίδες (κι όχι μόνο τις κεντρικές), ενώ και τα «συμπεράσματα» θα ήταν χρήσιμα σε όλα τα κεφάλαια (και όχι μόνο σε ορισμένα). Βέβαια, πρόκειται για παρατηρήσεις που επιβεβαιώνουν απλώς ότι το βιβλίο αυτό είναι πια κλασικό και γι' αυτό αυτό που περιμένουμε είναι μία ακόμα αναθεώρηση και επανέκδοσή του.

Με λίγα λόγια, το βιβλίο του Α. Rogers *Η εκπαίδευση Ενηλίκων* είναι ευανάγνωστο, ενδιαφέρον και διαφωτιστικό. Γι' αυτό ίσως αποτελεί βασική επιλογή όσων ασχολούνται με την Εκπαίδευση Ενηλίκων και έχει ήδη διεθνή αναγνώριση. Άλλωστε, εδώ και αρκετά χρόνια βρίσκεται στην προτεινόμενη βιβλιογραφία πολλών προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων (μεταξύ αυτών και του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου) ενώ μπορεί να αξιοποιηθεί σε ποικίλα περιβάλλοντα, τόσο από διδάσκοντες, όσο και από σχεδιαστές και διοικητικούς υπεύθυνους προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Άρθρο της Θάνιας Αγγέλη
- <http://www.cyc-net.org/cyc-online/cycol-0104-muller.html>
- <http://www.careersined.org/documents/prof-tech/Adult-learner-8.pdf>
- <http://www.uc.pt/fmuc/gabineteeducacaomedica/recursoseducare/livro37>
- <http://www.eaea.org/doc/dvv/56.pdf>
- <http://www.metaixmio.gr/products/145--.aspx>
- <http://hdl.handle.net/10795/1267>
- <http://repository.edulll.gr/1267>
- <http://neollines.files.wordpress.com/2009/02/mez3.pdf>